

**АРАДАЙ ХУРАЛАЙ
ДЕПУТАТ
Баир ЦЫДЕНОВ
буряад хэлэн
тухай**

6 н.

**Бурядаймнай
БААТАР,
ДАНГИНАНАР
дахин мурьсэбэ**

13 н.

1921 оной
декабриин
21-нээ гарана

Буряад ҮНЭН

Эхэ нютагаа эб хамта мандуулая!

Бүгэдэ арадай сонин

2014 оной
февралин 20
Четверг

(21956)
№ 6 (871)

Гарагай 5
www.
burunen.ru

Буряад
Унэн

Радна-Нима БАЗАРОВАЙ фото-зураг

Сагаалганай уулзалганууд-2014

СЭСЭН БОДОЛТОЙ, СЭДЬХЭЛ БАЯНТАЙ ҺЭН ЭГЭШЭ НҮХЭРНАЙ

(“ШАМБАЛЫН СЭСЭГҮҮД” гэхэн шэнэ номтой танилсалгын үдэшэһөө тэмдэглэлнүүд)

Февралин 14-дэ, инаг дуратай зоние баясуулдаг, нэгэдуулдэг Гэгээн Валентинэй үдэр, Зүүн зүгэй литээр шэнын 15-най Бурханай үдэр (Дашиниматай, Бальжиниматай найхан үдэр) Үндэһэтэнэй номой сангай шэнэ байшангай уулзалгын конференц-зал соо буряад хэлэ, литература сэгнэгшэд, поэзидэ дуратайшуул, олонитэ, Яруунын аймагайхид, Эгэтын-Адаг тоонто нютагаархидынь, түрэл гаралынь олоороо суглархан байна. Ямар ушартайб гэхэдэ, “Буряад үнэнэй” редакцияда, һүүлдэнь “Буряад үнэн” Хэблэлэй байшанда 75 наһа

хүрэтэрөө амжалта түгэс ажаллаһан ялас гэмэ хурса бэлигтэй журналист-һурган хумүүжүүлэгшэ, республикын арадай поэт, элитэ публицист, бэрхэ оршуулагша, Россиин болон Буряад Республикын соёлой габьяата худэлмэрилэгшэ, республикын Журналистнуудай Я. Гашегай нэрэмжэтэ шангай лауреат, Хүндэлэлэй орден-то Цырендулма Цыреновна ДОНДОГОЙН дурасхаалда зорюулагдаһан “Шамбалын сэсэгүүд” гэхэн шэнэ номойнь презентациин (танилсалгын) үдэшэ Сагаан нарын хүндэлэлдэ үндэр хэмжээндэ үнгэргэгдэһэн байна.

Үргэлжэлэлын

12 н.

ФЕВРАЛИИН 23 - ЭСЭГЭ ОРОНОО ХАМГААЛАГШЫН ҮДЭР

ХҮНДЭТЭ ВЕТЕРАНУУД, ЭСЭГЭ ОРОНОО ХАМГААЛАГШАД!

“Эсэгэ ороноо хамгаалагша” гэнэн үгэнүүд хүн бүхэндэмнай ехэ удхатай. Февралиин 23 – үнэхөөрөө, бүгэдэ арадай һайндэр. Тэрэ хэдэн үеын хүнүүдэй хоорондохи таһаршагүй холбоо, Россиин сэрэгшэдэй агууехэ габьяа, сэрэгшэдэй онсо хүндые тэмдэглэнэ.

Эсэгэ ороноо хамгаалагшын үдэр тэмдэглэхэдээ, бидэ нэн түрүүн Эсэгэ

ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай ветерануудта баяр баясхалангаа мэдүүлнэбди. Хүндэтэ манай ветеранууд, танай баатаршалга мүнөөнэй сэрэгшэдтэ болон ургажа ябаа үетэндэ жэшээ болон.

Мүнөө Эхэ ороноо хамгаалагшадай зэргэдэ үнгэрһэн дайнай аша гушанар алба хаана. Буряад ороной хэдэн мянган эрхим хүбүүд Эсэгэ ороноо хамгаалгада хабаатай шухала тушаалнуудта уялгаяа дүүргэнэ.

Энэ һайндэртэ Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай ветерануудта, байлдаануудта хабаадагшадта, мэргэжэлтэ сэрэгшэдтэ болон сэрэгэй албантай хуби заяагаа холбоһон бүхы хүнүүдтэ үнэн зүрхэнһөө баяраа мэдүүлнэбди. Залуушуулнай сагайнгаа ерэхэдэ, баһал ёһотойгоор сэрэгэйнгээ алба дүүргэхэ гэжэ найданаб.

Буряад Республикын Правительствын болон өөрынгөө зүгһөө та бүгэдэндэ элүүр энхые, нугаршагүй зориг, аза талаан болон амжалтануудые хүсэнэб!

**Буряад Республикын
Толгойлогшо –
Буряад Республикын
Правительствын Түрүүлэгшэ
В.В.НАГОВИЦЫН.**

ЭСЭГЭ ОРОНОО ХАМГААЛАГШАД! БУРЯД РЕСПУБЛИКЫН АЖАҢУУГШАД!

Буряад Республикын Арадай Хуралай депутатуудай зүгһөө та бүгэдэниие Эсэгэ ороноо хамгаалагшын үдэрөөр үнэн зүрхэнһөө амаршалнаб!

Энэ үдэр бидэ Эсэгэ орондоо үнэн сэхэ байхаб гэжэ тангариглаха хубитай байһан хүн бүхэниие хүндэлэн ёһолнобди, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай ветерануудта доро дохинобди, сэрэгэй

алба гаража байһан сэрэгшэд болон офицернуудые амаршалнабди, Зэбсэгтэ хүсэнүүдэй ветерануудта болон байлдаануудта хабаадаһан зондо баяр баясхаланаа мэдүүлнэбди.

Сэрэгшэ байха гэшээ ехэ хүндэ, һайн һайхан үүргэ. Зэбсэгтэ хүсэнүүд – гүрэнэй гол тулга, Эхэ ороноймнай аюулгүйн бата найдуулга, һүр жабхалангайн түшэг тулгуури.

Хүн зон ямаршье сагта сэрэгэй хубсаһатай хүнүүдые хүндэлдэг, Эсэгэ ороноо хамгаалагшадай баатаршалгануудар омогорхдог. Гартаа бүү зэбсэг барижа, гүрэнэйнгөө эрхэ сүлөө хамгаалһан сэрэгшэдэй баатаршалга болон эрэлхэг зоригой жэшээнүүд дээрэ Россиин ажаһуугшадай олон үеын зон хүмүүжүүлэгдэнхэй. Энэ һайндэр бүгэдэниие нэгдүүлнэ: сэрэгэй алба гараһаншье, Зэбсэгтэ хүсэнүүдэй зэргэдэ орохоёо байһаншье хүнүүдые. Мүнөөнэй залуушуул Эсэгэ оронойнгоо үмэнэ уялгаяа ёһотойгоор дүүргэхэ гэжэ бата этигэнэб.

Бултандатнай элүүр энхые, урма зориг, гэр бүлын жаргал болон эгээл һайн һайхание хүсэнэб!

**Буряад Республикын
Арадай Хуралай Түрүүлэгшэ
М.М.ГЕРШЕВИЧ.**

ЭСЭГЭ ОРОНОО ХАМГААЛХААР БЭЛЭН

Февралиин 23-да манай гүрэн Эсэгэ ороноо хамгаалагшын үдэр үргэнөөр тэмдэглэхэнь. Газаанай XXI зуун жэл үргэн гэгшэ алхамуудаараа урагшаа эсэн сунсангүй алхалжа ябана. Хүн зон үшөөшье ухаатай болоо, шэнэ онһон түхээрэлгэнүүд үдэр бүри шахуу олонийтын дуралдалда табигдана.

Бүхы дэлхэйн арад зон урдань хэгдэһэн алдуунуудаа сэгнэжэ, бодожо, шүүмжэлжэ үзөөд, бэшэ тиимэ айдаһатай, бузар муухай алдуунуудые хэхэгүйбди, дай дажар, алалсаа хюдалсаа бэшэ нэгэшье үүсхэхэгүйбди гэнэн мэдэрэлдэ үни ерэнхэй гэжэ һанахада, үгыл байна. Үдэр бүри газар дэлхэйн али олон талада бомбын тэһэрээн, буунай абьяан замхаагүй зандаа.

Тиимэһээ иимэ ушарта Эсэгэ ороноо хамгаалагшын үдэрэй һайндэр үшөөшье гүнзэги удхатай болоно. Энэ удаа манай республикада тус һайндэрэй хэмжээ ябуулганууд Афганистан-

да болоһон дайнай дүүрэнһээр, 25 жэлэй ойтой дашарамдуулан үнгэргэгдэнэ. Тэрэ дайнда Совет гүрэнэй 15551 сэрэгшэд алдалан унаһан байна гэжэ һануулая. Манай республикын 24 хайрата хүбүүд амиды мэндэ нютагаа бусаха заяагүй байшоо. Тэдэнэй мүнхэ дурасхаалда зориулагдажа, олон тоото хэмжээ ябуулганууд үнгэргэгдэнэ.

Тэрэшэлэн ерээдүйн сэрэгшэдые бэлдэхэ талаар хотын хургуулинуудай 9-11-дэхи классуудай хүбүүдэй дунда спартакиада үнгэргэгдөө. Улаан-Үдын гурбан аймагууд өөһэдынгөө хургуулинуудай дунда сэрэгэй

бэлдэхэлэй талаар эрхимүүдые элирүүлээ. Түмэр замай аймагай хургуулинуудай дунда Үндэһэтэнэй 1-дэхи лицей-интернадай хүбүүд эгээл эрхимүүд гэжэ тодорлоо. 24-дэхи хургуулиин ерээдүйн сэрэгшэд Октябрьска аймагай түрүү һуурида гараа, хариин Советскэ аймагай хургуулинуудай дунда 3-дахы лицейн һурагшад 1-дэхи һуурида гараа.

Энэ жэл республикымнай 5 мянга шахуу залуушуул сэрэгэй албанда таталгын урдахи шалгалта гараха ёһотой. Гол түлэб тэдэнэр элүүрһе хамгаалгын эмхинүүдэй зүгһөө шалгалта гараха. Мүнөө дээрээ 1,6 мянган хүбүүд военкомадай мэдэлдэ ороод байна.

**Лопсон ГЕРГЕНОВ,
Радна-Нима БАЗАРОВАЙ
фото-зураг.**

ШЭНЭ ЭБЛЭЛ байгуулагдаба

Буряад хэлэнэймнай талаар һүүлэй үедэ болон тоото зүбшэн хэлсэлгэ, тоосоон, арсалдааншье боложо байна. Олон зоной энэ асуудалда хамаагүй бэшээр, харин һанаа зобонгёор хандаһаниинь һайшаалтай.

Буряад хэлээ хүгжөөхэ, дэлгэрүүлхэ хэрэгэй диилэнхи ехэ хубиниинь буряад хэлэ ба литература заадаг багшанарай ээм мүр дээрэ даалгатай гэжэ бултанда мэдээжэ. Эдэ багшанарнай түрэл хэлээ аршалха, хамгаалха хэрэгэй түрүү жагсаалда зогсонод. Харин тэдэниие өөһэдыень хэн хамгаалха, хэрэгтэй сагта хэн тэдэндэ туһа хүргэхэ, зүбшөөл заабари үгэхэ аргатайб?

Энэ асуудал мүнөө түрөө гэхээр бэшэ. Багшанар элдэб хэмжээ ябуулгануудта, суглаа хуралдаануудта уулзажа, дүй дүршэлөөрөө, шэнэ онол аргуудаараа хубаалдажа байдаг байһан. Харин энэ удаа республикын буряад хэлэ бэшэгэй эрхим багшанар Улаан-Үдын багшанарай колледжын хуралдаанай танхим соо сугларжа, “Буряад хэлэнэй болон литературы багшанарай эблэл” эмхидхэн байгуулгын суглаа үнгэргэбэд. Эндэ хотын хургуулинуудай, хүүгэдэй сэсэригүүдэй багшанар, директорнууд, засагай зургаануудай түлөөлэгшэд суглараа. Хүдөө аймагууд өөһэд өөһэдын түлөөлэгшэдые мүн лэ эльгээһэн байна.

Зүбшэн хэлсэлгын үедэ олон тоото асуудалнууд гараад ерээ. Эгээл иимэ асуудалнуудые, багшын ажалда дайралдадаг бэрхшээлнүүдые хамтаран шийдхэхэ, ажалайнь талаар методическа хэрэгсэлнүүдээр, зүбшөөл заабаринуудар туһалха зэргэтэйгээр энэ Эблэл байгуулагдаба гэшэ.

- Заал хаа, буряад хэлэнэй багша болохоб гэжэ багаһаань зүрхэ сэдхэхэдээ, һанаан бодолдоо хадуун абаад ябаһан залуушуул мүнөө үгы. Тиимэһээ багша хүнэй нэрые хүндэлэн үргэхэ ёһотойбди. Ээм мүрөө түшэлсэн, түрэл хэлээ үргэжэ ябаял, - гэжэ мэдээжэ журналист Даша-Доржо Болотов уряалаа. Хэжэнгын лицейн директор Ханда Дамбиевна Гунзынова үгэ хэлэхэдээ, иигэжэ тэмдэглээ: “Һүүлэй 20-ёод жэл соо буряад хэлэ шудалха талаар нэгэ ямар бэ даа аалин, дэншье һаа, номгон байдал тогтоод байгаа. Харин мүнөө яһала хүлгөөтэй болоод байна. Энэнь һайшаалтай. Ябаагүй һаамнай, яһатан зондомной тодхор тудахаа байна”.

Эблэлэй Устав зүбшэн хэлсэн абалгын үедэ үшөөшье олон асуудалнууд гараад ерээ. Тимгэбэ-шье тэрэн мүнөө байгаа байдалтай зохилдонхой, сагай эрилтэдэ тааруу гэжэ тоогдожо, нэгэн дуугаар тогтоогдон абтагдаа. Гэхэтэй хамта Эблэлэй совет байгуулагдажа, тэрэнэй гэшүүд мүн лэ нэгэн дуугаар Эблэлэй түрүүлэгшээр педагогикын эрдэмэй доктор Баярма Бастуевна Лхасарановае һунгаа.

Лопсон ГЕРГЕНОВ.

Сагаалганай хайндэр - Буряад орондомнай

"САГААЛЖА ЕРЫТ МАНАЙДАА, САГААН ЭДЕЭГЭЭР УГТАХАБДИ"

Февралийн 13-най янгинама жабартай хүйтэн үдэр Ивалга нууринда Сагаан харын баяр наадан үнгэрбэ.

- Баян Тугад хажуултай Ивалга хайхан нютагтаа та бүгэдэниие уринабди. Хүрэжэ ерыт манайдаа, хониной төөлэйгөөр хүндэлхэбди, сагаалжа ерыт манайдаа, сагаан эдеэгээр угтахабди... - гэхэн энэрхы хайхан үгэнүүдээр Сагаалган эхилээ. Гильбэрын, Гурульбын, Ивалгын, Доодо Ивалгын, Оронгын болон Сотниковын - хамтадаа зурган хүдөөгэй байгуулгануудай гулваанар, соёлой ажалшад, хатаршад, дуушад болон фольклорно ансамбльнуудай гэшүүд сугларжа, гэрэлтэ үдэрэй туршад бэлигээ харуулжа мүрысэбэ. Сагаалганай ехэнхи наадан газар, үйлсэдэ үнгэрөө. Тэндэ сугларгаша хүн зоной яна мүсын гол хүрэтэр хайрахаар хүйтэн байбашье, ехэл хүжюүтэй, дорюун зугатай хайндэр үнгэрбэ. Дуун хатар, нээр шаалган, түүдэг тойроод ёохор, канат, модо таталган, эдээ бэлдэжэ, сэгнэлтэдэ табилган...

Хайндэрэй эхиндэ Ивалгын аймагай гулваа **Бимба Дымбрылов** үнгэрхэн жэлэй дүнгүүд тухай, ороһон жэлэй ажал тухай хөөрөөд, хүн зоноо халуунаар амаршалба. Ивалгын дасанай **Ганжуур лама** сугларгаша арадаа арюухан хайндэрөөр баһал амаршалаад, ёһо заншалаа, хайрата эхэ хэлээ хээздэшье орхингүй, Этигэлэй Хамба-ламын үршөөл доро амгалан тайбан, бурхандаа мүргэжэ, буянтай ажаһууһыень үршөөбэ.

Районой хүдөөгэй поселенинүүд уран бэлигэй, дуун хатарай хүсөөр өөһэдынгөө ажал харуулба, зүрхэ доһолгомгоор үзэсхэлэнтэ хайхан үгэнүүдээр нютаг нугануудаа магтаба. Үйлсэдэ носоһон түүдэгэй дүлэтэмэ гал тойроод, хүгшэн залуугүй, ородтоёо, буряадтаа, ондоо олон яһатантаяа хамта бултадаа ёохорложо, хүлһэ һалһан болотороо хүхилдэн хатаралдаба. Аймагай соёлой ажалшад Ирина Шагдурова Зоригто Самбоев хоёр буряадааршые, ородооршые адли хайханаар уянгата дуунуудаа дуулан, хайндэрэй ябуулга аргамжалан, ехэл гоёор үнгэргэбэ. Тэдэнэй хажуугаар Улаан-Үдэһөө уригдаһан мэдээжэ артист, соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ Гүнзэн-Норбо Гүнзынов баһал гоёор, уһан дээрэ үрмэ тогтоохо аргатай гэхээр, холшор үгэнүүдээр буряад-ородоор холин байжа, шог зугаатайгаар мүрысөөнүүдые үнгэргэбэ. Канат таталган, альганда багтаха модохонүүдые таталган, нээр шаалган - ёстой эршүүлэй нааданууд олон харагшадые суглуулба. Залуу, наһатайшые эршүүлэй шандаһаа шангадуулан, хүсэ тамираараа буялдан байхадань, эзэлүүдгүй ухаандам Владимир Петоновой шүлэгэй мүрнүүд ороо бэлэй:

...Хоритойдоо, горитойдоо – улаан гүрөөһэн наһан, улаа олоһон хаһа.

Авторай фото-зурагууд

Урдань – байдалай талмай, урма зоригтой шармайн, урагшаал мэдэдэг зүдхэхөө. Ухаан бодол, зүрхөө гамнахые мэдэхгүй, юрэдөө. Хорин дээрээ зугаалдаг, холшор һанаа һанаалдаг, золоороо золголдодог, хубяараа холболдодог. Эрын мяхан залуудаа, эрьейн мяхан халуундаа! Улаан гүрөөһэн – найдал - урдань! Гушатай эрын ябадал – гунан хара азарга. Галабыешье гурба эрьезд, гургалдай мэтэ жэргээд, голхороо гэжэ байхагүй, собхороош тэды – айхагүй, солбон, мэргэн, энхэ, сохом элүүр гэхэ. Гушан дээрээ добтолонхой, гурбан һанаа согсолонхой, хубүүтэй боложо хүдэржэхэ, басагатай боложо бардамлаха. Гушан наһанай хүсэл - гунан азаргын хүсэн. Дүшэн наһанай дээжэ - дүлэтэ сар гээшэ. Дүшэн дээрээ - мүшэн дээрээ – дүлэ гараса хүдэлжэ, дунгяартараа бүгдэлжэ, дайдын дэрһэ эдлэжэ, далайн миралзаа эблэжэ, байһые бала барижа, хэбтэһые хэмхэ даража, бахаа ханадаг, баяа хүсэдэг.

Бууза хэлгын мүрысөөн эгээн түрүүшынхиейе газар, үйлсэдэ үнгэрбэ. Хорёод гаран градусай янгинама жабарта нюсээн гараараа бууза мушхажа, һахы һалаг мүрысөөн һамгад, басагад ехэл дорюун, зүрхэтэй байбал даа. Тэрэ буузань һүүлдэнь шангадаад, "Эдээмэр Гомбо" мүрысөөндэ эдигдээ. Бага саг соо хэн эгээн олон бууза эдихэб гэжэ мүрысөөндэ үхибүүд, һамгад, эршүүл хабаадаба. Бага үхибүүдэй ба эршүүлэй бууза эдихын хаража байхада, ехэл хүжюүтэй, урматай байба, харин һамгадай яаран, хахан байжа эдихые харахада, ехэл һанаа зоборитой, энеэ-дэтэйшые байба. Соёлой байшан соо шагай наадаар мүрысөөн үнгэржэ, багашуулай хүлгөөн, бахархан баярлан, шаг шууяан болобо. Буряад арадай балшар хүүгэдэй абдарай баялиг болохо шагай наадан гэжэ шэдитэ наадан бии. Хони ямаанай үе мүсын шэмэтэй яһан гүүлэжэ, араата шүдэндэ ялартараа мэрүүлхэ ямбатай ха юм. Тэрэ шагайманай юрын яһан бэшэ, табан талаһаань табан удхатай, нэрэтэй: тэмээн, үхэр, морин, хонхо, бүхэ һубарюулан шагай зогсоожо, заримын гүйдэлшэ хүлэг болгожо, нааданай ёһоор тэдэнээ һорижо, нараа буялдан, мори урилдаахаш. Шэрдэгээр тараан хаяжа, шадаһаниинь шагай няһалха, шадаагүйн ньһаа аршаха гэжэ, шарьяса энеэ-элдэн, няһалдахаш. Шагайнуудаа дээшнэ шэдээд, тодон абажа, альгандаа багтаажа ядан, абьяаста наадандаа зүрхөөрөө орон, бахархан хүхирэлдэн, шагай

шүүрэхэш... Түрэл арадайм хүүгэнэй наадан... Годоһон туулмагаар дүүрэн, ахаһаа дүүдэ, абаһаа бүүбэйдэ үгтэн, гэрһээ гэртэ, гал гуламтын ошо хубаан, гарһаа гар дээрэ, халуун альганай дулаа тараан, хүн бүхэндөө баяр асарһан, балшар наһанай наадан мүнөө болотор ерээ ха юм даа гэжэ ехэ баясааб. Харин бүхы мүрысөөнэй һүүлээр Ивалгын аймагай соёлой байшанда Сагаан харын концерт-наадан үнгэрөө. Сагаалганда дашарамдуулагдаһан гэр бүлын болон "Баатар-Дангина" гэжэ мүрысөөн аймагтар һонирхолтойгоор үнгэрбэ. Энэ концерт-наадан бүхы талаһаа гоё байба. Теэд болоһон юмэ нэрэ һурагүй гансал магтажал байхада, урматайшые һаа, нүгөө талаараа, урагшаа урадхалгүй, өөдөө ургасагүй гээд, нэгэ жаа дабирхай оруулам. Концерт-наадаа үнгэргэжэ байхада, тайзан дээрэһээ гансал ородоор соносхожо байхадань, ехэл гайхалтай байба. Хоёр наада хүтэлгэшэдэй нэгэнииншые һаа, буряадаар хэлэхэ аргагүй байгаа юм гү даа? Илангаяа зал соо ехэнхы буряадууд сугларшоод байгаад... Теэд эхэ хэлээ тоонгүй, ехэ гоёор ородшолон байхада, аймагтар үндэр соёлтойбди гэжэ ухаангүй омогорходог буряадууд ха юмбиди даа, хайшан гэхэб... Харин ямаршые ехэ ноён гү, али ород арад гү, маанашые буряадаараа бү дуугарагы гэжэ хашаагүй - өөһэдөөл, өөһэдөөл... Тэрээнһээ гадна, Буряад ороной Толгойлогшо Вячеслав Наговицын өөрөө буряад хэлээ дэмжэгты,

олон зон соо дэлгэрүүлгын ажал ябуулха тухай нэгэтэ бэшэ хэлээ һэн. Ивалгын аймагай соёлой ба аяншалгын таһагые дагша **Людмила Данзанова** ажал, олон тоото хэмжээ ябуулганууд тухай хөөрөөд, буряад хэлээ дээшнэ үргэн, буряад уран зохёолоо, уран зохёолшодоо хүн зоной мартахагүйн тула тусхайта ажал ябуулжа байгаабди гэжэ тэмдэглээ. Литературна уулзалгануудые үнгэргэхэ тухай баһал хэлсэ-эбди. Арадай поэт Алексей Бадаевай наһанай нүхэр Цыжип Очировнатай тэндэ уулзааб. Шүлэгшэ нүхэрэйнгөө нангин дурасалда зорюулан, Цыжип Очировна шэнэ ном - А. Бадаевай шүлэгүүдэй суглуулбари нёдондо жэл гаргаа һэн. Мүн аймагай библиотекедэ поздэй тусхайта булан нээгдэнхэй юм. "Сагаан харын гэрэл" гэхэн Ивалгын районой зургаан поселенинүүдэй мүрысөөндэ "Иволгинское" нууриин бүхы талаараа, соёлой, тамирайшые талаар эгээн бэрхэ гэжэ тоологдоод, нэгэдэхи һуурида гаража, сэнтэй шанда хүртөө. Поселениин гулваа Виктор Очиров хоёрдохи болзороо хүдэлжэ байна. Виктор Цырендоржиевич арад зонойнгоо ажабайдал хэргэхын түлөө ехээн ажал ябуулдаг гэжэ нютагайны зон хөөрөө һэн. Шэнэ жэлдэ Ивалгын аймагай олон нютагуудаар ябажа, захиргаануудай ажалтай, арад зоной ажабайдалтай танилсажа, олон һонин мэдээсэлнүүдые буряад хэлэн дээрээ бүгэдэ арадай сонин "Буряад үнэндөө" гаргажа байхабди.

Баира БАЛЬБУРОВА.

Сагаалган - 2014

най толгойлогшо Ананда Цыдыпович Дондоков үгэ абажа, Сагаалганай найндэрөөр нютагайхидаа амаршалхдаа, үнэн зүрхэнэй баяр баясхалан, гүн сэдхэлэй арюун найхан хүсэлэн тогтоожо абаад, айл бүхэндэ амгалан тэнюун, элүүр энхэ, баян дэлгэр байдал хүсөөд, зол жаргалтай хуухые, бурхантай буянтай байхые, алтан тоонтоёо арюунаар сахижа ябахые бултанда үрээбэ.

Үнгэрхэн жэлдэ хэлэ бэшгэй эрдэмэй доктор болоһон Лариса Батоевна Бадмаева, түүхын эрдэмэй докторой зиндаада хүртэһэн Вера Цыдашиевна Лыскокова, түрэл

Уһан харагшан Могой жэл үнгэржэ, модон хүхэ Морин жэл гаража, Ага нютагаархид Сагаалганайнгаа найндэрые февралийн 14-дэ Хоца Намсараевай нэрэмжэтэ буряад драмын академическэ театр соо эмхидхэбэ. Һарын литээр Шэнэ жэлэй угтамжын һаруул найхан, сарюун дэмбэрэлтэй найндэр манай арад түмэнэй оюун ухаан бодолой, үгай баялигай таһаршагуй хубинь болодог эртэ урдын ёһо заншалнуудтай юм. Сагалган зоной зүрхэ сэдхэлдэ найдал түрүүлдэг, тэсэбэри олгодог, улзы хутаг түхөөдөг лэ! Аха захатанаа, уг удамаа хүндэлхэ найхан ёһо заншалаа нангинаар сахижа гүрим заршамаа улад зоной үеһөө үедэ дамжуулдаг байһаниинь найшаалтай. Сагаан һарые найндэрлэлгэ хаддаа гэр булын баяр, түрэл садантаяа, ураг эльгэнтээ уулзажа золгохо хаһа саг болодог ха юм даа.

АЛТАН ТООНТОЁО НАНГИНААР САХИЯ!

Ага-Хангилай "Победа" колхозой һургуулийн һурагшадай дунда физикэ, математикаар олимпиада үнгэргэдэг ВСГУТУ-гай "Самолет ба вертолет бүтээлгын" кафедрые даагша, техникескэ эрдэмэй кандидат Цыбик Цырендоржиевич Цыдыпов, «Буряад Республикын габыята тренер» гэһэн үндэр нэрэ зэргэдэ хүртэһэн алдар солото барилдаашан, тренер Жамса Жалсанович Лхамажаров, Агын Буряадай тойрогһоо Буряад Республикада Саг үргэлжэ байдаг түлөөлэлгэтэ эмхиин түрүүлгшэ Батацырен Цыдендоржиевич Даши-

байһанайнь түлөө ара талын ажалай ветеранууд Дамба Мижитович Оротовые, олон суута мэргэшүүлье һурган һориһон Иван Норбоевич Норбоевые ВАРК-ын Дурасхаалай бэлэгүүдээр урмашуула.

БГУ-гай ректор Степан Владимирович Калмыков үгэ хэлэжэ, Ага нютагайхидые Сагаалганаар халуунаар амаршалба.

Россиин гүрэндэ Буддын шажанай яжа дэлгэрүүлгдэһэн тухай, хүзэгтэйшүүлэй дунда шажан мүргэл нэбтэрүүлхэ тухай, дасан дуган һэргээхэ тухай мэдээсэлнүүдые тараа-

балов, бэлигтэй бэрхэ залуу барилдаашан Арсалан Будажапов гэгшэд Агын Буряадай тойрогой Захиргаанай Хүндэлэлэй грамотануудаар, Дурасхаалай бэлэгүүдээр шагнагдаһан байгаа.

ВАРК-ын президент Владимир Романович Булдаев үгэ хэлэхэдэ, буряад арадай урда ехэ габыатай

ха, ойлгууламжын хүдэлмэри ябуулха талаар ехэ ажал хэлэнэйнгэ түлөө Агын дасанай шэрээтэ лама Бадма Цыбиковэй тогтоолоор сурбалжалагшад Бата-Мүнхэ Жигжитов, Бата-Мүнхэ Зыдрабын, Дарима Жамсоева, "Замбала" дуганиие эрхилгшэ Надежда Цыренова, мүйейн хүдэлмэрилгшэ Баира

Санжижабон, барилгашан Владимир Жалсараев, архитектор Баяр Балдоржиев, "БИКС+" гэжэ компаниин генеральна директор Ринчин Лубсанов "Агын дасанай" ("Дэчен Лхундублинг") 200 жэлэй ойн баярай медальнуудаар шагнагдаба.

Агын Буряадай тойрогой делегациин ерээд байхада, элдэб асуудалнуудаар Агын тойрогой Захиргаанай болон Буряадай Гүрэнэй университетэй хоорондын хэлсэндэ гар табигдаба. Буряад орондо нютагай ниитын өөһэдын хүтэлбэри (ТОС) байгуулгын ямараар бэлүүлгдэжэ байһантай тэдэнэр танилсаа. Улаан-Удын дээдэ һургуулинуудта һурадаг оюутадтай уулзаһан байна.

Һүүлээрнь Агын аймагай "Этигэл" гэжэ фольклорно ансамбль, хүүгэдэй "Тэршээхэн унаган" гэжэ ансамбль, Ага һууринай оюутадай "Сансара" ансамбль, ятаг дээрэ нададаг басагадай ансамбль, Дулдаргын аймагай "Моридой түбэрөөн" гэжэ хүүгэдэй

хатарай бүлэг уран бэлигээ харуулжа, сугларагшадые хужарлуулба. Хэдэн бүлэгүүд гоё найхан хубсаһа хунар дэлгэбэ. "Сагаан һара-2003" гэжэ эстрадна дуунай уласхоорондын конкурсын лауреат Александр Боров, Ага нютагтаа алдартай мэдээжэ дуушан Доржо Болотов болон бусад "Утахан Ононой эрье дээгүүр", "Хабтагай Агамнай", "Жараахайн гол", "Сэдхэнэб шамдаа, Ага нютаг", "Алтан бууса – Агамнай", "Замай дуун", "Агамнай" гэһэн уянгата найхан дуунууд зэдэлжэ, ая гангата талые хүн бүхэнэй зүрхэ сэдхэлдэ түрүүлбэ.

Иигэжэ Ага нютагаархидай Сагаалганай найндэр баяр зугаатайгаар, согтой хүхюунээр үнгэрбэ. 2015 оной февралийн 19-дэ хүрээжэ ерэхэ модон хүхэгшэн Хонин жэлдэ уулзатараа баяртай!

Бата-Мүнхэ ЖИГИТОВ, Радна-Нима БАЗАРОВ, сурбалжалагшад.
Зурагууд дээрэ: Агынхидай Сагаалганай найр нааданай үедэ.

Сагаан нарын амаршалгын концерт

“БУРЯАД ДОЛГИНУУД”

(“АЛТАРГАНА” гэнэн бүгэдэ буряадуудай уласхоорондын фестивалиин 20 жэлэй ойдо)

Игэжэ зохидоор нэрлэнэн Сагаан нарынгаа амаршалгын концерт тээ эмэндэ Хитадай Шэнэхээн нютаг тоонтотой, аргагүй найхан, ирагуу хонгёо хоолойтой, буряад арадай дуунуудые ханхинуулдаг дуушан, Хүлэн-Буйрай Искусствын институтта, Хүх-Хотын Соёлой болон искусствын университетэ багшалдаг

Согтын Должон Шанхайн Искусствын университетэ дуунай факультетэ хурадаг, бэрхэ дуушан боложо байһан, Улаан-Үдэдэ болоһон “Алтарганын” эдиршүүлэй конкурсын Алтан медалиин лауреат Бальжан хүбүүнтээ, мүн Шэнэхээнһээ гарбалтай бэлигтэй дуушадтай харуулжа, сэдхэл зүрхыемнай ханаһан байна.

“Буряад дуунай гургалдай” гүүлэдэг Согтын Должон хадаа “Алтаргана-2004” гэнэн уласхоорондын фестивалиин Алтан медалиин лауреат, Дотор Монголой түрүү хүдэлмэрилэгшэ, Монголой соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ юм.

Ород драматическа болон Буряад драмын Гүрэнэй академическэ театрнуудта уран бэлигээ харуулһан дууша бүлэгий халуун альга ташалгаар харагшад, шагнагшад угтаһан байна. “Алтаргана” найхан дуугаараа, “Наранай гараһан зүгһөө...” гэнэн дуугаараа концертэ Согтын Должон хангюурдан эхилбэ. Загарайн аймагай Асагада дунда хургуули дүүргэһэн, хубингаа концерт тээмэндэ эмхидхэһэн Искусствын колледжын оюутан, Шэнэхээнһээ гарбалтай Галсаннимын Гандиг Должон багшадаа зорюулжа, олондо мэдээжэ “Эжын шанасан сай” гэнэн монгол дуу бариба, үрээл хүргэбэ.

Буряад драмын академическэ театрай бэлиг талаантай, онсо шадабаритай дуушан, уласхоорондын болон Сибириин конкурснуудай лауреат Дашима Соктоева тайзан дээрэ уригдажа, “Богдын хоёр заһал” гэнэн дууе утаар татан таталуулба.

Буряад зондо ехэтэ найшаагдадаг “Занданхан бүрээтэй ташарууа...” гэнэн арадай дуу, “Һалхитайхан намар” гэнэн дуу аргагүй бэр-

хээр Балдан-Доржын Балдан хүбүүнийн гүйсэдхэжэ, халуун альга ташалгаар үдэшгэдэһэн байна. Согтын Должонтой залуу шаби Дугарнимын Долгорма найхан, хонгёо хоолойтой дуушан боложо ябаһанаа гэршэлэн, гоёр дуулажа, олон шагнагшадые жаргуулба. Тихэдэ Должон багшын шаби, “Байгал” мэргэжэлтэ театрай мэдээжэ дуушан Бүтидэй Дондог-Цэрэнэй дуулаһан дуунуудые бахархан шагнажа, шэхэнэй шэмэг болгобобди. Илангаяа Монголой арадай артист, “Алтаргана” фестивалиинэй эхи табиһан суута дуушан Дэмбэрэлийн Жаргалсайханай талаантай, табисуртай түрэл арад тухайнай “Буряад зон” гэнэн, “Шэнэхээн нютаг”, “Замай дуун” гэнэн дуунуудые һүр жабхалантайгаар Бүтидэй Дондог-Цырен гүйсэдхэһэн байна. Сүхэ, Үлзы голнууд, Шэнэхээн тухай найхан дуунууд энэ үдэшэ ээдэлээ. “Тоонто” ансамблиинэй дуулаха дуратай “Сагаан нарын баярта” гэнэн Сагаалганай зохидохон дууе Согтын Должонтой Бальжан хүбүүнтээ дуулалдахадан, зал соо сугларагшад баяра мэдүүлэн, халуун альга ташалгаяа зорюулба. Суута поэт Намнанай Сэмжэдэй, Наранбаатарай хүгжэм дээрэ бэшгэдэһэн нютаг (“Дурдамни”) тухай дууе Дугарнимын Долгорма бэлэг болгон бариһан байна. Залуу дуушантай хамта Москвагай

консерваториин оюутан Саян Цымпилов дуулалдажа, “Инагай захяа”, “Уужамхан” гэнэн найхан дуунуудые шагнагшадтай анхаралда дурадхаа. “Минии найза” гэнэн монгол

дуу Галсаннимын Гандиг, Балдан-Доржын Бальжан гэгшэд тэбэрилдэн байжа дуулалдажа, нүхэд зоной хани харилсаа үргэбэ.

Буряад арадай алтан жасаһаа абтаһан бури урданай дуунуудай концерт дээрэ аргагүй найхан дуунуудые шагнажа байхадаа, залуу үетэмнай, бэрхэ дуушаднай эдэ хоморой дуунуудтань

хуража, аялга нугалбаринуудын мэдэхэ, дуулаха боложо, түрэл найхан Буряад ороноо мүнөө зун Монгол орондо үнгэргэгдэхэ “Алтаргана” нааданда дээдэ хэмжээндэ түлөөлжэ дуулалдаһай даа гэжэ сэдхэжэ, баясажа хуугаа һэмди. Шагнагшадайнгаа зүгһөө жэнхэни буряад дуунуудаа ханхинуулжа, олон шабинарые хургажа ябаһан

бэрхэ артистка, Должон багшада, гэр бүлэдэнь, багшаяа дэмжэһэн зохёохы бүлэгтэнь Сагаан нарын халуун амаршалга, дэлхэйн бүхы найниие хүргэе, үшөө оло дахин Буряад ороноо ерээжэ, харагшад, шагнагшадтай найхан дуу, концертээрэ баясуулжа байхыень хүсэе!

Бэлигма ОРБОДОЕВА.

Сагаалганай наадан Улаан-Үдын 56-дахи хургуулида

БАГШАНАР ҺУРАГШАДАА БУРЯАД ДУУ ДУУЛАЖА ҺУРГАНА

Тээмэндэ Сагаалганай һайндэрэй концерт харахаяа Улаан-Үдэ хотымнай аяар холын 41-дэхи кварталда оршодог 56-дахи дунда хургуулида ошожо, гайхахын ехээр гайхажа, баясажа ерээб. Юуб гэхэдэ, Хүхэ модон Морин жэлье угтамжын хүндэлэлдэ “Аахарайтай ёһо заншал” хаража, “Морёор урилдаашадай” найхан хатар “Сэлэнгэ” гэнэн жэшээтэ хатарай ансамблиин (балетмейстеринь – РФ-гэй болон РБ-гэй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ Дарима Найданова) гүйсэдхэхые хужарлажа, олон олон классуудай хоорнуудай буряад дуунуудые ехэ оролдотойгоор, ордоһотойгоор, хатаран байжа дуулахые бахархан шагнажа, сэдхэл дүүрэн бусааб даа. Жэшээнь, 4-дэхи “Г” классайхид “Сагаан нараар” гэнэн дуу булта дуулалдаха юм. Харин 5-дахи “Д” классайхид хоороороо рэп-дуу дуулан хатарна.

Тиэхэдэ 8-дахи “А” классайхид мэдээжэ дуушан Нонна Тогочиевагай дууладаг орёо хүндэ хүгжэмтэй “Дурланаб, инагни” гэнэн эстрадна дуу тордиһогүйгөөр, торон тогтонгүй зохидоор гүйсэдхэжэ, журиин гэшүүдые гэлылгэбэ. Бишье хүрэтэрөө тэдэнтэй дуулалдаха гэжэ оролдобоб, юуб гэхэдэ, класс бүхэнэй дуулаһан дуунууд самбар дэ-

эрэ компьютерай хүсэ туһаар бэшгэдэжэ, тиимэһээ зал соо һуһан хурагшад тэдэнээ дэмжэн, дуулалдажа, суг хатаралдажа, халуунаар альга ташалдажа байгаа бшуу. Буряад хубсаһатай басагад, удаань концертын түгэхсэлдэ үбэлэй, зунай буряад хубсаһатай багшанар – эрэшүүл, эхэнэрнүүд гаража, дефиле-харалгада хойно хойноһоо һубарин га-

ража, дохин һагад хубсаһаяа зохидоор, томоотойгоор ябан харуулба...

Һүүлдэнь 5-дахи “Д” классайхид манай Дымбрыловтэней ансамблиин гүйсэдхэдэг “Дуунуудни” гэнэн мэдээжэ дуу, харин 7-дохи “В” классай үхибүүд “Буурал баабай” гэнэн дуу аргагүй бэрхээр дуулалдаһан байна. “Хүхюу басагад” гэнэн басагадай хатар, монгол хатар “сэлэнгынхид” яһала һайнаар хатарба. Аха классуудай үхибүүд бүри дуратайгаар буряад дуунуудые хоороороо гүйсэдхэбэ. Нэрлэбэл, 7-дохи “Г” классай хүбүүд “Түрүүшын дуран” гэнэн дуу, тиэхэдэ 9-дэхи “А” классай хүүүд “Шамдаа” гэнэн дуу, мүн 9-дэхи “Б” классай хурагшад “Талын бүргэд” гэнэн дуу бэрхээр гүйсэдхөө. Хоороороо дуулалдажа хураһан 7-дохи “А” классай үхибүүдэй, илангаяа хамтын хоороороо гүйсэдхэһэн, рэп хатарһан “Шэнэ ёхор”

гэнэн дуунууд олондо, журиин гэшүүдтэ ехэтэ найшаагдаа. Ород, буряад хэлэнүүд дээрэ дуулаһан олоной хабаадалгатай Буряад Республикын гимнын дуугаар Сагаалганайн концерт түгэсэбэ. Буряад хубсаһа бэрхээр оёдог, эндэ мастерскойтой мэдээжэ соёлшон, бэлигтэй оёдолшон, РБ-гэй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ Цыпилма Цыдендоржиевна Батуровада багшанарай болон хурагшадтай коллективүүд үнэн зүрхэнэйнгөө баяр баясхалан ходоол хүргэдэг байна.

- Буряад хэлэнэй багшанарнай ехэ ажал ябуулжа, бүхы хурагшадтаа буряад дуунуудта дуратай болгоһон байна. Буряад дуунуудаа булта дуулаха дуратайбди. Заримандаа үхибүүднай ажалынгаа хэшээлнүүдтэ буряад дуунуудаа дуулалдажа һуужа, хэшээлээ үнгэргэдэг, багшанараа гайхуулдаг юм. Би өөрөө “Сэлэнгэ” гэжэ нэрэтэй хүүгэдэй

хатарай жэшээтэ ансамбль анхан байгуулһан, тиин олон жэлдэ урматайгаар хүтэлжэ байна. Хэдэн үеын хурагшад хатаржа эндэ һураа. Танай зээ Ирина Хамнаева баһал баһаһа манай ансамбльда хатардаг, концертнүүдэй хүтэлэгшэ байгаа, мүнөө дээдэ хургуулиин оюутан болонхой бшуу, - гэжэ тус ансамблиин балетмейстер, РФ-гэй болон РБ-гэй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ Дарима Доржиевна Найданова ехэ һонёор хөөрөө һэн.

Дууша сэдхэлтэй, хатарха дуратай Улаан-Үдын 56-дахи дунда хургуулиин хурагшадые, бэрхэ багшанарыень Сагаан нараар, Сагаалганар хани халуунаар амаршалаад, зондо хүндэтэй, золтой жаргалтай, зохёохы ажалаараа зониие баясуулжа, элүүр энхэ, эбтэй эетэй һурахыень, амжалтатай ажаллахыень хүсэе!

Бэлигма ОРБОДОЕВА.

Хоца Намсараевай нэрэмжэтэ Хэжэнгын дунда нургуулиин 100 жэлэй ойдо

ОЛОН МЯНГАН ШАБИНАРАЙ ОДО ЗАЯАТА ГУЛАМТА

Хүндэтэ нүхэд!
2013-2014 онуудай нуралсалай жэл манай нургуулида онсо удха шанартай. Ушарын, эгсэ 100 жэлэй саана, 1914 оной октябрь соо Хэжэнгын голдо шэнэ нургуули нээхэ тухай шиидхэбэри баталагдаа нэн.

Эдэ жэлнүүдэй туршада 6000 тухай залуушуул манай нургуули дүүргэжэ гараа. Тэрэ тоодо эрдэмэй 21 доктор, эрдэмэй 100-гаад кандидат, 17 алтан медальтан, 165 мүнгэн медальтан. Манай омогорхол гэбэл, мэдээжэ уран зохёолшод, физигүүд, математикууд, түүхэшэд, композиторнууд, улас турын ажалтан, олзын хэрэг эрхилэгшэд, драмын артистнууд, оперын дуушад, солбон шамбай тамиршад болоно. Эсэгэ ороной болон дэлхэйн эрдэм ухаанай санда нэрэтэ хубита оруулхан манай нургуули дүүргэжэн эрдэмтэд ганса Росси дотор бэшэ, харин бүхэ дэлхэйгээр суурхадаг.

Манай багшанар нургуулиингаа нэрэ хүндые мэргэжэлэй элдэб конкурсуудта жэшээтэ ёһоор хамгаалдаг, багшалалгын шэнэ онол аргуудые зохёон нэбтэрүүлдэг, ерээдүйдэ өөрынгөө ажал, мэргэжэлье найдамтайгаар олохо шадаха бэлиг түгэлдэр үетэниие нурган хүмүүжүүлдэг алдар солотой. Нургуулиин түүхээр горитой материал нургуулиимнай музей соо суглуулагданхай. Энэ хадаа нуралсал түгэхсэгшэ классуудай планшэдүүд, элдэб ондоо жэлнүүдэй багшанар,

нургуулиингаа нэрэ хүндые мэргэжэлэй элдэб конкурсуудта жэшээтэ ёһоор хамгаалдаг, багшалалгын шэнэ онол аргуудые зохёон нэбтэрүүлдэг, ерээдүйдэ өөрынгөө ажал, мэргэжэлье найдамтайгаар олохо шадаха бэлиг түгэлдэр үетэниие нурган хүмүүжүүлдэг алдар солотой. Нургуулиин түүхээр горитой материал нургуулиимнай музей соо суглуулагданхай. Энэ хадаа нуралсал түгэхсэгшэ классуудай планшэдүүд, элдэб ондоо жэлнүүдэй багшанар,

хэблэгдэхээр бэлдэгдэжэ байна. Энэ ном соо нургуулиин түүхэ, тэрэнэй олон үеын багшанар, шабинар тухай гүйсэд хөөрөөнүүд орохо.

Эмхидхэлэй хороон байгуулагдаад, нургуулиин 100 жэлэй ойн баярые зонной сэдхэлдэ хадугадаа нур жабах-

лантайгаар үнгэргэхэ талаар эдэбхи түгэс ажал эхилэгдэнхэй. Ойн баярай хүрэн соо элдэб хэмжээ ябуулганууд хараалагданхай.

Манай нургуулида нурхан, ажалланан бүхэ хүнүүдые ойн баярта хамтаат материалнуудые суглуулгада эдэбхитэйгээр оролсожо, өөһэдынгөө дурсалгануудые бэшэжэ үгэхыетнай урналнабди. Найруулга, дурсалгануудаа, фото-зурагуудаа иимэ хаягуудаар эльгээжэ болохо гэбэл: kizhingaschool@mail.ru, үгы гэбэл, поштоор: 671450, с. Кижинга, ул. Коммунистическая, 3.

Мун баһа «Вконтакте» гэдэгтэ (<http://vk.com/zuunzhel>) «100-летний юбилей Кижингинской средней школы им. Х. Намсараева» гэһэн хуудаһан нээгдэнхэй.

Ойн баяр эмхидхэлгэдэ мүнгэн сангай туһаламжа «Попечительский совет МБОУ Кижингинская СОШ им. Х. Намсараева» гэдэг нотагай ниитын эмхиин (местная общественная организация) тоосоной дугаарта эльгээжэ болоно:

ИНН 0310009780
ОГРН 1120327011420
Доп.офис № 33496920,
с.Кижинга Бурятского РФ ОАО
«Россельхозбанк»
к/с 30101810400000000727
БИК 048142727
р/сч 40703810059200000005

Эмхидхэлэй хороон.

Сагаан харын хайндэр - Буряад орондомнай

ХЭБЭД НОМХОН ХЭЖЭНГЫНХИД САГААЛБА

Ёһо заншалта хайндэр-нүүд онсо өөрын удхатай байдаг гэжэ мэдэнэт. Сагаалган гэжэ шэнэ жэлэй хайндэр урда сагта буряадуудай дунда үргэнөөр тэмдэглэгдэдэг нэн. Шэнэдхэн хубилалгын сагта хашалганда ороһон хайндэр дахин хэргэгдэжэ, Бурядай АССР-эй Верховно Советэй Президиумэй тогтоолоор 1990 оной январин 24-дэ буряад арадай үндэһэтэнэй хайндэр гэжэ тэмдэглэгдэдэг болоо. Харин мүнөө үедэ үргэн дэлисэтэйгээр бүхэ Буряад орондоо, тиихэдэ хари гүрэнөөр Сагаан харые, Сагаалганаа угтадаг болоһониинь ямар хайхан бэ даа.

ХАТАРША

МОРИНОЙ СОЛО

Хатарша мориной солье
Хазаар дүнгэн айладхая!
Жороошо мориной солье
Жолоо дүнгэн айладхая!
Жэл нэмэгдэжэ,
Жаргал ерээжэ,
Сагаан харынгаа

сагаалганда
Сагаан эдеэгээ
сасахамнай сүмбэртөө.
Морин жэлэйнгээ
морилходо,
Магтан угтахамнай
хоймортоо.

Чингис ГУРУЕВ

САГААЛГАН

Сага шуурган ходоржо,
Сагаалгамнай морилбо.
Ута наһа үршөөжэ,
Удаан жаргал хүртөөбэ.
Зүгнэл шэдиин үрээлтэй,
Зүрхэн тарниин адистай
Сагаан харын хайндэрнай
Саг үедөө мандатугай!
Боди сэдхэл дэлгэржэ,
Буян хэшэг мүнхэрбэ.
Хии мори хийдхүүлжэ,
Хүсэл зориг заяаба.
Зүгнэл шэдиин үрээлтэй,
Зүрхэн тарниин адистай
Сагаан харын хайндэрнай
Саг үедөө мандатугай!
Алда хадаг дэлгэжэ,
Аха дүүнэр золгобо.
Сагаан эдеэн билтаржа,
Сээжын зугаа наярба.
Зүгнэл шэди үрээлтэй,
Зүрхэн тарниин адистай

Сагаан харын хайндэрнай Саг үедөө мандатугай!..

Хэбэд номхон Хэжэнгэ нотагайхид Морин жэлээ угтахаяа Хуса Намсараевай нэрэмжэтэ Гүрэнэй Буряад драмын театрта ехэ олоороо суглараа. Бултанай шарай баяртай, хүжюүгээр Сагаан хараар, Сагаалганаар амаршалжа, бэе бээтээ буряад хайхан ёһо заншалаараа золгоно. Хаража байхада, ехэ зохид, досоо нара гаража байһан мэтэ.

Сагаан харын үдэрнүүдтэ урданай заншалаар сэдхэл бодолоо аруудхажэ, гансал хайн хэрэг үйлэдэжэ ябаха ёһотой хаям даа. Буряад драмын театрай уран бэлигтэн "Мориной соло" гэжэ Сагаан харын найр наада манай урда харуулба. Театрай мэдээжэ, нэрэ солотой артистнар, тэдэнэй тоодо нотагайимнай басаган, Россиин габыята артистка Марта Зориктуева, дунда халаанай Бурядай габыята артист Солбон Субботин, залуу хүрэг, талаан бэлигтэй, сэбэр зохид хүбүүд, басагад ямар гоё наада харуулба гэшэб. Морин эрдэнидэ зориулһан викторина Россиин габыята артист Олег Бабуев үнгэргэбэ. Манай нота-

гайхид яһала морин хүлэгтэ хабаатай мэдэсэтэй байһанаа харуулба.

Улаан-Үдэ хотодо ажаһуудаг нотагаархин, Хэжэнгын түхэрээнһээ бууһан аймагай хүтэлбэрилэгшэд Геннадий Зондучевич Лхасаранов гулваа түрүүтэй, Хэжэнгын дасанай шэрээтэ Гармажаб лама, Арадай Хуралай депутат Галан Дамбиевич Гунзынов, хүдөө нотагуудай гулваанар түрэл театртаа уринаар, хани халуунаар уулзаба, нотагаархидаа Сагаан хараар амаршалба, бэе бээынгээ урда тоосоо хэбэ. Сагаалганһаа Сагаалган болотор ямар амжалта туйлаһанаа "Хэжэнгэ" нотагай эблэлэй түрүүлэгшэ, манай үзүүр хүбүүдэй нэгэн Цыван Батадамбаевич Базаров хэлэбэ, үндэр наһатай болоһон нотагаархидаа хадагаар, гарай бэлэгээр амаршалба. Энэ үедэ Могсохон нотаг тоонтотой, Хэжэнгын аймагай гулваа ябаһан Шаралдаев Баин Бальжинимаевич экономикын эрдэмэй доктор болобо. Хэжэнгын шэрээтэ Гармажаб лама Манжуши бурхан бэлэгжэ, саашанхи ажал хэрэгтэн амжалта хүсэбэ. Бүгэдэ буря-

адуудай үндэһэн соёлой эблэлэй "Буряад арадай урда аша габыагай түлөө" медалээр мэдээжэ олониитын ажал ябуулагша, Г.Цыдынжаповай нэрэмжэтэ Бурядай оперо болон баледэй театрай хоорые хүтэлбэрилэгшэ, Бурядай арадай артист Баир Цыремпилович Цыденжапов, "Хэжэнгэ" нотагай эблэлэй эдэбхитэн, ажалай ветеран Цыпилма Цыденовна Цыренжапова шагнадаба.

Удаань Хэжэнгэ нотагаһаа гарбалтай залуу бэлигтэн аргагүй гоё концерт наада харуулба. Бурядай габыята артист Эрдэни Батсүх, "Лаккитон" бүлэг, Эдэрмэггээ уг гарбалтай эдир Лудуб Очиров илгарба. Нотагаархидын "Дээдэ Хэжэнгын хүндэтэ эрхэтэн" гэжэ нэрэ олгуулжа, энэниие гэршэлһэн часы бэлэг барива. Энэ концертые талаан бэлигтэй, мүнөө Буряад драмын театрта хүдэлдэг бэрхэ Михайловтанай бүлын хүбүүн зохидоор хүтэлбэрилбэ.

Иигэжэ манай Хэжэнгэ нотагаархин эбтэй эетэйгээр Морин жэлээ угтаба.

Рэгзэма БАТОМУНКУЕВА.

Сагаан харын сарюун наадан

БУРЯДАЙМНАЙ БААТАР, ДАНГИНАНАР ДАХИН МҮРЫСЭБЭ

Ород драмын театрай ордон соо заншалта "Баатар, Дангина – 2014" гэхэн ээлжээтэ мүрысөөн байгша февраль харын 13-да үнгэргэгдэбэ.

БУРЯАД АРАДАЙ УРАН БҮТЭЭЛЭЙ ТҮБЭЙ ҮҮРГЭ ЕХЭ

Аяар 24-дэхи жэлээ эмхидхэгдэж байһан энэ ехэ харалганда Буряад ороноймнай хэды олон хүбүүд, басагад хабаадажа, бэлиг шадабария мүлижэ, ажабайдалайнгаа үргэн харгыда гарааб даа. Тэдэнэр булта соёлой мэргэжэлтэд болошоогүй, харин ажабайдалда амжалтатай, зориг эрмэлзэлтэй, бэрхэ хүнүүд болонхой.

Буряад соёлоо дээшнэ хүгжөөхэ, залуу, ургажа ябаһан үхибүүдые угсаатанайнгаа сахижа ябаһан ёһо заншал мэдэхэ, жэнхэни найхан буряад хэлэндээ эльгэ нимгэн, дууша хатарша бэлигтэй үхибүүдые элрүүлхэ, хүмүүжүүлхэ гэхэн гүн зорилго урдаа табиһан Буряад Республикын арадай Уран бүтээлэй түбэй мэргэжэлтэдэй үүргэ эндэ сэгнэшэгүй ехэ.

"Баатар, Дангина" гэхэн конкурсын һүүлшын шатада дабажа гараһан үхибүүдэй тайзан дээрэ бэлиг шадабаряараа мүрысэжэ байха үедэ хүшэгийн саана орожо, сүлөө байһан зонтой хөөрэлдөө эмхидхэбэ.

"АЛТАРГАНАДА" ГУРБА ДАХИН ИЛАГШАДЫЕ БЭЛДЭГШЭ

Эгээл түрүүн уулзаһан хүмни - Анна Эдуардовна Базарова байшаба. Анна Эдуардовнае мэдэхгүй хүн үгы байгаа ёһотой. Энэмнай хадаа һүүлэй гурба дахин үнгэргэгдэн "Алтаргана" уласхоорондын фестивальда илагша гурбан гол дангинанарые бэлдэгшэ бэлиг дүршэлтэй мэргэжэлтэн юм. (2008, 2010, 2012 онуудта үнгэргэгдэн "Алтаргана" нааданай "дангина" гэхэн харалганда Агын гурбан найхан дангинанар илаа бэлэй гээд хануулая). Анна Эдуардовна мүнөө өөрынгөө түрэнэн Баяндайн аймагайнгаа дангина басага - Елена Павловае бэлдэжэ, амжалтатай харуулаа.

- Бурядаимнай ёһо заншалаар, буряад хубсаһа үмдөө хадаа, заабол буряад гутал үмдэхэ хэрэгтэй. Гоё найхан буряад дэгэл үмдөөд, үндэр каблуттай гутал үмдэхэдэ, таагүй байна, - гэжэ Анна Эдуардовна тэмдэглээ.

ХАБААДАҢАНДАА БАЯРТАЙ

Харганын дунда хургуулийн 11-дэхи классай хурагша Александра Дамбаева "Дан-

гинын" харалганда хабаадаһандаа омогорхоно.

- Буряад хэлэ үзэхэдэ гоё байна. Хатар, дуунда хурахада, ёһо заншалаа мэдэдэг болоходо найн. Залуушуул буряад хэлээ мэдэдэг, магтажа ябадаг болохонь болтогой! - гэжэ Саша дангина үрээбэ.

Загарайн аймагай Ацагадай интернат-хургуулийн 11-дэхи классай хурагша Бэлигтэ Раднаев харалганай һүүлшын шата дабаагүй.

- Ёһо заншалаа мэдэхэ, нютаг хэлээ хүгжөөхэ, багашуулда жэшээ болохо гэжэ оролдоноб. Би өөрөө Баргжанайб. Ацагадта гурбадахи жэлээ ажаһуунаб. Энэ харалганда хабаадахадаа, буряад хэлэмнай баян даа, элдэб нютаг-диалект хэлэнүүдтэй танилсааб, олон нүхэдтэй болооб. Би өөрөө Эрхүүгэй мединститут орохоб, хүн зониие эмшэлжэ, хүндэ һайниие хэжэ байхада, буюн ха юм, - гэжэ Бэлигтэ мэдүүлбэ.

Түнхэнэй аймагай Шэмхын интернат-хургуулийн багша Соёлма Саяновна Базарова эдир дангина Номина Аюшиевае энэ харалганда асараа.

- Ехэл хэрэгтэй хэмжээ ябуулга. Үхибүүдые буряад дуу, хатарта хургаха, ёһо заншалаа мэдэхэ болгохо ехэл үндэр үүргэтэй мүрысөөн гэшэ, - гэжэ Түнхэнэй аймагай багша тэмдэглээ.

ХҮГТЭЙ ХААН ХЯАГТЫН СОЁЛШОД, ХҮГЖЭМШЭДЫЕ ДЭМЖЭДЭГ

Хяагтын аймагай Алтайн дунда хургуулийн хатарай багша Доржо-Ханда Дарижаповна Цыбикова 20 гаран жэлэй туршада энэ харалга үнгэргэжэ, найн үндэр хэмжээндэ эмхидхэжэ байдаг Буряад Республикын арадай Уран бүтээлэй түбэе онсо тэмдэглээ.

- Энэ харалганда манай нютагайхид ехэ дуратай юм. Юүндэб гэхэдэ, манай нютагай хажууда Хүгтэй хаан гэжэ мүргэлэй ехэ уула бии юм. Энэ нангин шүтөөнэй Хаан уулые хүгжэмэй, хүүгэдэй хаан гэдэг. Тиймэнхэ үхибүүдые ехэ дэмжэжэ, хаража байдаг юм. Энэ харалганда ехэ бэлигтэй үхибүүд хаа-хаанаһаа ерээд байна. Бидэшые тэдэнэй дунда анамана байнабди, - гэжэ хатарай багша тэмдэглэбэ.

АХЫНХИД АҢАН ЭДЭБХИТЭЙ БАЙГАА

- Мүнхэ харьдагай хойморто оршоһон аглаг үндэр Аханютагай Хужар – түрэнэн тоонтонни. Хонгоодор угсаатай, Сагаантан яһатанай 5-дахи үеын, 9 наһатай, нэгэ сагаан мэнгэтэй, айлай одхон хубуун гэшэбэ, - гэжэ 9-тэйхэн Гурожаб Баторов айладаба.

гай Михаил Спасов түрүүлээ. Харин Хурамханай аймагай 16-тайхан Арюна Ангабаева Дангина болоо. Гоё найхан Арюна дангинада Монгол орондо мүнөө жэлэй июль харын хуушаар үнгэргэгдэхэ "Алтарганын" нааданда хабаадаха эрхэ олгогдобо.

СЭБЭРХЭН ДАНГИНА СЭСЭН БАЙДАГҮЙ ГҮ?

2014 оной харалганда Буряад Республикын 13 аймагуудһаа 83 хабаадагшад байгаа. Булта бэлигтэй, бэрхэ, һүбэлгэн үхибүүд хабаадаа бшуу. Энэ харалганай Эдир Баатарнууд, Эдир Дангинанар өөрынгөө нэрэ үндэрөөр абажа, ёһотой Бурядаимнай омогорхол, эрхэ, бэрхэ, хэлэндэ бэрхэ, һүбэлгэн үхибүүд гэшэбди, гэжэ тодороо. Юуб гэхэдэ, тэдэнэй харалганда буряад хэлэ мэдэхгүй хүн хабаадажа шадахагүй гэжэ эли. Уран найруулга, монолог, шүлэг уншахадаа, тоб байса буряад хэлэтэйгээр бултал уншаа ха юм.

"Баатар" номинацида томохон хүбүүд бар хүсөөрөөшые мүрысөө. Нааданда хабаадажа, илаха эрхээ арһан хубсаһанайнгаа тартар татасалдаад, хоёр һүүлшын хүбүүд илажа гараһан һайшаалтай. Иимэл байха ёһотой даа, буряад бэрхэ хүбүүднай. харбайһанаа бариха, шүүрэнэнэ татаха.

"Дангинын" харалган минии сэдхэлдэ угаа таараагүй. Эндэ гоё найхан хубсаһан, харгама гоёор нюдэ амаа будалга, үнэншэмөөр бэшэ сээжэлдэжэрхихэн буряад хэлэн... Бурядаимнай дангина ямар байха ёһотойб?! Налгай абари зантай? Зүб! Урин найхан шарайтай? Зүб! Гэхэтэй хамта, нэн түрүүн сэсэн хүүхэн байха ха юм! Харин энэ харалганда "Сэбэр басаган сэсэн байдаггүй" гэжэ шог ёгто үгэ эгээл хэрэглэмээр. Хэн бээе хүсэһэн дангинанарай харалганда асуудалнуудые бэлдээ гэшэб? Эшхэбтэр байгаа, хандали доро орошохоор! Росси гүрэнэй түг хэды үнгэтэй байдаг бэ? Энэ асуудалай харюу минии 4-тэй зээ басаганшые мэдэхэл даа. Хэды театрнууд Улаан-Үдэдэ бииб? Энэ асуудалад харюу хүүгэдэй сэсэрлигтэ хургадаг. Бэшэ асуудалнуудта дангинанар харюусажа шадаагүй.

Ганса гоёор нюдэ амаа будаад, үрээлэй үгэнүүдые сээжэлдээд, тайзан дээгүүр гэшхэлхын түлөө энэ харалган эмхидхэгдэнэ бэшэл даа. Буряад эхэнэрнүүдэй зүүдхэлнүүд, табан хушуу мал, малай зүһэ, наһанай илгараа, буряад заншалта (һүнэй) эдеэнүүд... гэжэ мэтэ хэды һонин, гүнзгы удха шартай асуудалнууд хаана гэшэб? Буряад дангинанар нэн түрүүн сэсэн байха ёһотой! Тиймэл байхань болтогой!

Цырегма САМПИЛОВА.

ИЛАГШАД ТОДОРОО

Энэ харалганда Ахын аймагнаа олон үхибүүд хабаадаа. Тэдэнэй бэлиг шадабарийн онсо гэршэ хадаа, Эдир баатар гэжэ Ахын аймагай

Баатар Ринчинов тодороо.

Гоё найхан Эдир дангина-нууд соһоо Зэдын аймагай Номина Шагжиева илажа гараһан байна.

Баатарнууд соһоо Эрхүүгэй областиин Боохоной айма-

Р.Н.БАЗАРОВАЙ фото-зурагууд

5 КАНАЛ

СТС

07.00, 09.20, 11.05, 13.30, 16.30, 18.55, 21.55, 23.25, 00.05, 00.50, 01.30, 01.50 МЕТЕОМИКС НА СТС-БАЙКАЛ (0+)

10.30 Х/Ф «ПИРАТЫ КАРИБСКОГО МОРЯ. ПРОКЛЯТИЕ «ЧЁРНОЙ ЖЕМЧУЖИНЫ»

12.55 «СУД ПРИСЯЖНЫХ» (16+) 14.25 «СУД ПРИСЯЖНЫХ. ОКОНЧАТЕЛЬНЫЙ ВЕРДИКТ» (16+)

ДТВ

06.00 М/Ф (0+) 08.30, 10.00, 15.10, 19.00, 23.00 «УЛЕТНОЕ ВИДЕО» (16+)

07.00, 11.00, 13.00, 16.30, 19.30, 23.00 «СЕЙЧАС»

НТВ

07.00 «НТВ УТРОМ» 09.40, 11.20 Т/С «ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА»

Четверг, 27

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.00 «ДОБРОЕ УТРО» 10.00, 13.00, 16.00 НОВОСТИ 10.05, 05.20 «КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА»

12.50, 15.50 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ (12+)

15.00, 16.00, 17.00, 19.30, 21.30, 23.00 «НОВОСТИ ДНЯ» (16+)

08.00, 13.20 СКЕТЧ-ШОУ «6 КАДРОВ» (16+)

ДТВ

06.00 М/Ф (0+) 08.30, 10.00, 15.10, 19.00, 23.00 «УЛЕТНОЕ ВИДЕО» (16+)

ТНТ

07.00, 23.00, 00.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС» (16+), ПОГОДА

СТС

07.00, 09.20, 11.05, 13.30, 16.30, 18.55, 21.55, 23.25, 00.05, 00.50, 01.30, 01.50 МЕТЕОМИКС НА СТС-БАЙКАЛ (0+)

НТВ

07.00 «НТВ УТРОМ» 09.35, 03.35 «СПАСАТЕЛИ» (16+)

5 КАНАЛ

07.00, 11.00, 13.00, 16.30, 19.30, 23.00 «СЕЙЧАС»

«РОССИЯ 1»

06.00 «УТРО РОССИИ» 06.07, 06.35, 07.07, 07.35, 08.07, 08.35, 09.07, 09.35 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО

ТИВИКОМ

06.00, 07.30 «УТРО С «ТИВИКОМОМ» (6+)

Пятница, 28

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.00 «ДОБРОЕ УТРО» 10.00, 13.00, 16.00 НОВОСТИ 10.05, 06.35 «КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА»

12.50, 15.50 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ (12+)

07.00 «В ТЕМЕ» (16+), ЗУРХАЙ 08.00 «НОВОСТИ ДНЯ» (16+), ЗУРХАЙ

09.00, 13.30, 18.30 «МЕСТНОЕ ВРЕМЯ НА СТС-БАЙКАЛ» (0+)

ДТВ

06.00 М/Ф (0+) 08.30, 10.00, 15.10, 19.00, 22.00 «УЛЕТНОЕ ВИДЕО» (16+)

ТНТ

07.00, 00.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС» (16+), ПОГОДА

СТС

07.00, 09.20, 11.05, 13.30, 16.30, 18.55, 21.55, 23.25, 00.05, 00.50, 01.30, 01.50 МЕТЕОМИКС НА СТС-БАЙКАЛ (0+)

НТВ

07.00 «НТВ УТРОМ» 09.40, 11.20 Т/С «ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА»

5 КАНАЛ

07.00, 11.00, 13.00, 16.30, 19.30 «СЕЙЧАС»

«РОССИЯ 1»

06.00 «УТРО РОССИИ» 06.07, 06.35, 07.07, 07.35, 08.07, 08.35, 09.07, 09.35 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО

ТИВИКОМ

06.00, 07.30 «УТРО С «ТИВИКОМОМ» (6+)

Үнэгэрхэн зуун жэлэй аршан зуур

Дэлгэрэнгыгээр сайт дээрэмнай уншагты: burunen.ru

Аркадий БАТОМУНКУЕВАЙ проект

Намнансурэн түрүүтэй Монголой түлөөлэгшэд Санкт-Петербургда. Монголые хүтэлжэ байһан Чингизид угсаата газарнуудтаа эрхээ тогтоохо зорилготойгоор Сагаан хаанда ерээ. Харин 750 жэлэй саана тэд ондоо байдалтай нэн.

“National Geographic” сэтгүүлэй хадагалаанай фото-зураг дээрэ Чингис хаанай улас түрын асари үндэр хүн.

Монгол руу түрүүшынхие аяншалхадаа, Рой Чепмен Эндрюс Үндэр Гонгорой дүрэ зураг буулгаһан байна. Тэрэнэй үндэрынь – 2,36 метр (зарим баримтануудаар – 2,45 метр). Энэ хүн Монголдоо ехэ мэдээжэ байһан, Европын аяншалагшадтай бэшэгүүд соо оло дахин хэлэгдэһэн. 1913 ондо Үндэр Гонгор Намнансурэнэй толгойлон бүлэгтэй Росси гүрэн ерэхэн, һүүдэ хилэ дээрэ тамуужанда хүдэлһэн.

Гонгор дүрбэн үхибүүтэй нэн. Тэрэ 50-шье наһа хүрэнгүй, 1920-ёод онуудай эсэстэ нюотагтаа наһа бараһан. Гэр бүлынь наринаар хадагалжа байһан Гонгорой томо гэгшын гуталнууд 1932 оной Хүбсэгэлэй буһалгаанай үедэ угы болошоо. Гонгорой аша зээнэрэй нэгэн Д.Давааням Монголой мэдээжэ уран зохёолшон болоһон. Энэ фото-зураг сэтгүүл соо хэблэгдээгүй. National Geographic, 1922 он.

Сагаалган - 2014

НЮТАГААРХИНИЕ НЭГЭДҮҮЛЬЭН ҺАЙНДЭР

Мухар-шэбэрэрин хүхэ модон Морин жэлые Бурядай оперо болон баледэй театрта угтаба.

Нютагаархинтаяа үргэлжэ уулзаха арга хоморой байдаг. Илангаяа Сагаан нарын үедэ нютагай зоной һайндэр эмхидхэгдэдэг болоһониинь тон һайшаалтай. Түрэлхидтээ, танил талатаяа уулзажа, һонин һорьмойгоороо хубаалдаханаа гадуур нютагаархинангаа амжалтануудта урмашажа байхда, хүн бүхэнэй дотор омогорхол түрэхэл ёһоороо түрэнэ. Түр зуурашые һаа, нэгэ нютагайбди гэжэ мэдэржэ, бэе бэеэ мэдэлсэжэ ябаханда, баһал хэрэгтэй.

Бурядай Арадай Хуралай депутат, Мухар-Шэбэрэй аймагай нютагай зоной эблэлые толгойлогшо Зоригто Цыбикмитов үнгэрэгшэ 2013 ондо ажал хэрэгээрээ шалгарагшадые тайзан дээрэ уриба. Хэд бэ гэхэдэ, Бурядай Правительствын болон Толгойлогшын Захиргаание хүтэлбэрилэгшэ Петр Носков, Бурядай Толгойлогшын зүбшэлэгшэ Юрий Петров, 2013 ондо республикаһаа сенатороор һунгагдаһан Александр Варфоломеев, Бурядай Арадай Хуралай Түрүүлэгшын орлогшо Бато Семёнов, Бурядай Арадай Хуралай депутат Александр Варфоломеев, Дмитрий Кузнецов, Дэлхэйн юниорнуудай чемпионатта мүнгэн медальда хүртэһэн эдир тамиршан Алиса Жамбалова, бэрхэ һоригшо, СССР-эй спортын мастер Елена Жамбалова, Түгнын юрэнхы һуралсалай дунда һургуулиин директор Валентина Варфоломеева, Түгнын хүүгэдэй сээрлигые даагша Долорес Пахеева, Россиин Федерациин габьяата врач, Мухар-Шэбэрэй эмнэлгын газарай хирургийн таһагые даагша Анатолий Якимов, һутайн ажахые хүтэлбэрилэгшэ, Россиин хүдөө ажахын комплексын габьяата хүдэлмэрилэгшэ Галина Дабаева, Мухар-Шэбэртэ һүнэй комбинат эмхидхэгшэ Галина Сыденова, «Никольское» тосхоной гулваа Игорь Калашников мүн.

Тэршэлэн бүтэн жэлэй туршада Мухар-Шэбэрэй аймагай ажабайдал тухай мэдэсэжэ байдаг сурбалжалагшадые мүн лэ тэмдэглэбэ. Хэд бэ гэхэдэ, «Бурятия» ГТРК-гай корреспондент Дарья Цыдыпова, «Буряад үнэн» Хэблэлэй байшанай сэтгүүлшэн Сарюна Эрдынеева, «Информполис» Хэблэлэй байшанай корреспондент Туяна Зундуева.

Мухар-Шэбэрэй бүхы нютагуудай гулваанар

Мухар-Шэбэрэй аймагай нютагай зоной эблэлые толгойлогшо Зоригто Цыбикмитов нютагаархинаа амаршална

Залуу дуушан Баясхалан Санжицыренов

Мухар-Шэбэрэй аймагта 5 ондоо үндэнэ яһатан эб нэгэн ажаһууна

Шаралдай нютагай шэмээшэгүүдэй дуун бүгэдэ зондо һайшаагдаа

Нютагай зоной энэ уулзалга Мухар-Шэбэрэй аймагай, мүн һууринуудай захиргаанай ашаар үнгэрөө. Тиихэдэ Петр Носков, Михаил Рютин, Дарима Батуева, Сергей Красинский, Валентина Федосова, Бато Семенов, Виктор Дамбаев, Юрий Петров, Дмитрий Кузнецов, Александр Абидуев, Эрдэм Цыренжапов, Жаргал Цыдыпов, Владимир Поломошнов, Юлия Трофимова гэгшэд эмхидхэлэй хорооние байгуулаад, Сагаалганай энэ һайндэр бэлдээ.

Авторай фото-зурагууд

Хүсөөтэ нютагай дангина Сарюна Бимбаева дуун бэлгээрээ Сагаалгание шэмэглэбэ

Мухар-Шэбэрэй аймагай гулваа Владимир Молчанов амаршалгын үгэ абахадаа, Мухар-Шэбэрэй аймагай нютагай зоной жаса байгуулха тухай шийдхэбэри абтажа байна. Тэрэ жаса нютагаархинаа дэмжэхын тула эрхилэгдэхэнь гээд дуулгаба.

Удаань Мухар-Шэбэрэй бүхы нютагуудай гулваанар тайзан дээрэ уригдаба. Тэдэнэй олонхинь үнгэрэгшэ сентябрь нарын һунгалтада илажа гаранан байна, илангаяа гурбадахи удаагаа «Никольское» һууринай гулваагаар Игорь Калашников дэбжүүлэгдээ гээд хэлэгдэбэ.

Удаань Мухар-Шэбэрэй нютагай зоной бэлдэһэн концерт-наадан һайндэрые шэмэглэбэ. Тиихэдэ республикын мэдээжэ артистнууд мүн лэ концерт татилганда хабаадаһан байна.

САГААЛГАН БООМ ҺУУРИНДА

Мухар-Шэбэрэй аймагай нютаг бүхэн Сагаалганай һайндэрые өөрынхээрээ тэмдэглэнэ. Боом һууринай жэшээ дээрэ тогтоё.

Соёлой байшан дотор ехэ хүлгөөтэй байба. Ушарын гэхэдэ, жэл бүри үргэнөөр тэмдэглэгдэдэг Сагаалганай һайндэр эрхилэгдэбэ ха юм. Боомой захиргаанай гулваа Бэликто Тыкшеев, һургуулиин директор Надежда Тагарова, «Бэрхэшүүл» гэжэ ТОСые ударидагша Должима Раднаева гэгшэдэй оролдолго үүсхэлээр Сагаалганай һайндэр шэнэ маягар эмхидхэгдээ. Нютагаархин гурбан бүлэг боложо хубаараад, буряад эдегээ дэлгэжэ

урилдаба. Бүлэг бүхэнэй шэрээ дээрэ ямар эдеэн үгыб даа: бууза, саламат, бүхэлээр, тарраг, шамар, үрмэ болон бусад. Удангүй үшөө нэгэ мүрысөөн зарлагдаба. Үрээлэй һайхан үгэнүүдые хамагай уранаар Соилма Тагарова хэлэжэ, өөрынгөө бүлэгые үргэжэ шадаба. Тиихэдэ арадай дуу Цырегма Цырепилова шадамар бэрхээр дуулажа, бүгэдэ зоной һайшаалда хүртэбэ. Харин залуушууллаа бүридэһэн гурбадахи бүлгөөрхин ёһор наадагда бултание уриба. Боомоорхин дүхэриглэжэ хатаргаад, хүхюүтэй баяртайнууд гэр гэртээ тараа бэлэй.

Тус хуудаһа Сарюна ЭРДЫНЕЕВА бэлдэбэ.

sochi ОЛИМПИАДЫН НААДАНУУД БАГАШУУЛАЙШЬЕ АНХАРАЛ ТАТАНА

Улаан-Удын 91-дэхи "Строитель" сэсэрлигэй хүүгэд энэ ехэ үйлэ хэрэгийг спортын хайндэрөөр дэмжээ.

Энэнь урид сэсэрлигтэ ХХII Үбэлэй Олимпиадын наадануудга зориулагдан хэдэн хэмжээ ябуулга үнгэргэгдөө юм. Олимпиада тухай хөөрлэдөөнүүд, викторинууд эмхидхэгдээ. Хүүгэд олимпиадын табан сахариг юун гээн удхатайб, тамиршад спортын ямар зүйлүүдээр мурьсэдэг бэ, Сочийн Олимпиада ямар нүлдэ тэмдэгүүдтэйб гэхэнь эхилээд, үргэн мэдэсэтэй болоо. Олимпиадын галай Улаан-Удэ ерэхэдэнь, "Строитель" сэсэрлигэй хүмүүжэмэлнүүд тэрэниие баһал утгалсаа юм.

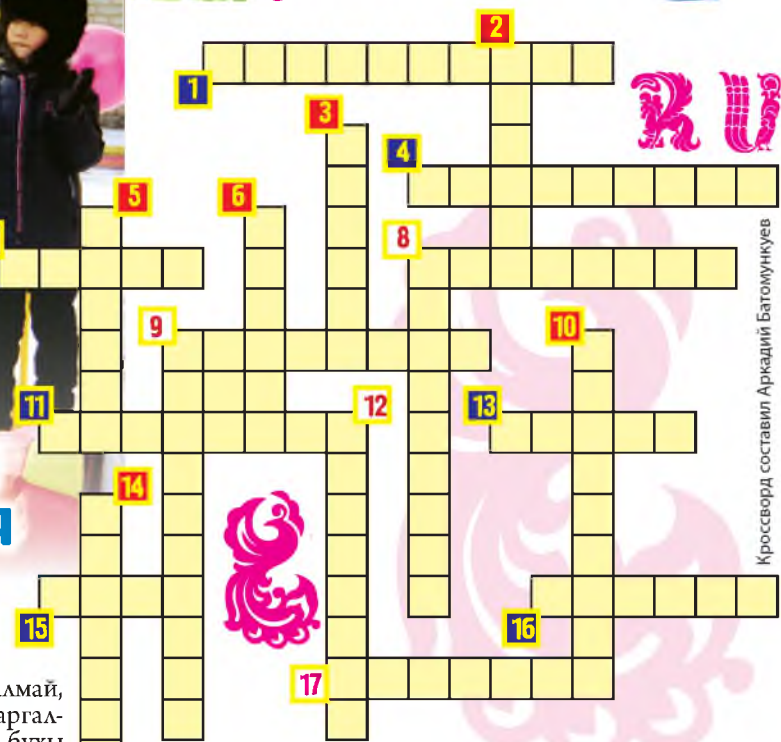
Харин бүри хая сэсэрлигтэнь "Олимпиадтагай суг хамта" гээн спортын ехэ хайндэр үнгэрөө. Сэсэрлигэй физическэ хүмүүжүүлгын заагша Ольга Константиновна Скоблик хүүгэдтэ элдэб янзын мурьсөөнүүдые бэлдэн байна. Тиин бага, дунда болон аха бүлэгүүдэй үхибүүд спортзал соогоо мурьсөө, харин хургуулида бэлдэхэдэй 7-дохи болон 13-дахи бүлэгүүдэй хүмүүжэмэлнүүд газаа тулалдаа. Тэдэ ажы, абануудтагай суг хамта санаар, шаргаар урилдаа, хоккей болон керлинг наадаа, конькигаар гүйдөө болон үбэлэй спортын бусадшые зүйлнүүдээр хаба шадааа туршаа. Хүмүүжэлэгшэнүүдынь Наталья Геннадьевна Удалова болон Людмила Васильевна Яо-Фун-Тан үхибүүдтэеэ адли баһал гүйдөө, харайдаа.

"Строитель" сэсэрлиг хүүгэдые хүгжөөлгын түбэй зэргэтэй юм гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Эндэ

ехэ хайн тамирай танхим, тамирай хоёр талмай, үбэлэй болон зунай бассейнүүд, сауна, бэе аргалдаг душ, фитобар би. Хүүгэдые спортын бүхы шахуу зүйлнүүдтэ хургадаг байна. Тэдэ гүйхэ харайхадаа бэрхэ байхааа гадна мүнөөнөө санаар, конькигаар ябажа шадаха юм. Юуб гэбэл, сэсэрлиг хүүгэдэй бэеин элүүртэ онсо анхарал хандуулан шэглэлээр хүдэлдэг байна. Гадна "Онсо бэлгтэй үхибүүд" гээн программаар туршаалгын талмай боложо, хүмүүжэмэлнүүдэйнгээ алишые талаар үндэр амжалтануудые туйладаг хадань 2011 ондо "Онсо бэлгтэй хүүгэд" гээн VII бүхэроссийн энциклопеди соо ороһон байна. Илангагай шатар ехэ хайнаар хүгжэнхэй. Сэсэрлигэй эдир шатаршад Улаан-Удэ хото соогоо са суутанайнгаа дунда түрүүшүүлэй тоодо оронхой. Мүн үхибүүд элдэб янзын хүгжэмэй инструментнүүд дээрэ наадажа, хатаржа, зуража нурадаг, ушу барилдаагаар бээ хоридог, англи хэлэ шудалдаг. Тиихэдэ "Строитель-да" буряад хэлэнэй кабинет нээгдэжэ, үхибүүд буряад хэлэ үзэдэг болонхой.

Сэсэрлигые Лариса Михайловна Убогаева ехэ шадамараар хүтэлбэрилдэг. Тэрэ хүдэлмэрилэгшэдтэеэ суг хамта дүрбэн тэгшэ хүүгэдые хүмүүжүүлхээ оролодог.

ДЬКИТ
МАРХАДАЕВА.

Кроссворд составил Аркадий Батомункуев

По горизонтали: 1. Лучник, участник четырёх Олимпиад. 4. Лучница, участница тридцатой Олимпиады. 7. Город, где впервые прошла Олимпиада. 8. Город третьей Олимпиады. 9. Известный спортивный журналист, участник эстафеты огня Олимпийских игр в Турине. 11. Чемпион Мельбурнской Олимпиады 1956 года по боксу. 13. «Хозяйка» второй Олимпиады. 15. Город нынешней Олимпиады. 16. Борец, участник олимпийских игр в Атланте в 1996 году. 17. Боксёр, участник афинской Олимпиады 2004 года.

По вертикали: 2. Город четвёртой Олимпиады. 3. «Хозяйка» двадцать второй Олимпиады. 5. Забайкальская конькобежка, чемпионка зимних Олимпийских игр 1968 на дистанции 500 м. 6. Город где должна была пройти Олимпиада в 1916, но была отменена. Причиной стала Первая мировая война. 8. Город пятой Олимпиады. 9. Серебряный призёр Олимпийских игр в Токио, участник Римской Олимпиады. 10. Боксёр, участник Мюнхенской Олимпиады 1972 года. 12. Борница, бронзовая призёрка Олимпийских игр 2012 года в Лондоне. 14. Участник Московской олимпиады.

Ответы в следующем номере.

Рисуют дети

Бадашкеева Саша, 6 лет
Детский сад №91 "Строитель"

Ярова Диана, 7 б класс
Онохойская средняя школа №1